

www.dereta.rs

Biblioteka
SUPERNOVA

Urednik
Aleksandar Šurbatović

Naslov originala
Jonathan Franzen
FREEDOM

Copyright © 2010 by Jonathan Franzen
All rights reserved.
Copyright © ovog izdanja *Dereta*, 2021

Džonatan Frenzen

SLOBODA

Prevod sa engleskog
Milica Kecojević

Beograd
2021.
DERETA

Za pomoć oko ove knjige autor se posebno zahvaljuje Ketii Četković i Elizabet Robinson; Džoelu Bejkeru, Boni i Kemu Blodžetu, Skotu Češiru, Rolandu Komstoku, Niku Fauleru, Sari Grejam, Čarliju Herlovicu, Tomu Hjelmu, Lisi Leonard, Dejvidu Minsu, Džordžu Pakeru, Dijani Šemek, Brajanu Smitu, Lorin Stajnu i Dejvidu Volasu, kao i Američkoj akademiji u Berlinu i Koledžu Kouel Univerziteta Kalifornija u Santa Kruz.

Za Suzan Golom i Džonatana Galasija

*Idite zajedno, u srećnom ste svi dobitku.
Veselje svoje podelite svi međ sobom.
A ja grlica stara, staću na neku
Suvu granu i kukat za mojim mužem
Što nikad se neće naći – Dok ne umrem.*

Zimska bajka¹

¹ William Shakespeare, *Winter's tale*, prevod dr Svetislav Stefanović. (Sve napomene u tekstu su redakcijske, osim ukoliko nije naglašeno drugačije.)

Dobre komšije

Vesti o Volteru Berglandu nisu se pojavile u lokalnoj štampi – on i Peti su se još pre dve godine odselili u Vašington i Sent Polu više ništa nisu značili – ali građanstvo Remzi hila nije bilo baš toliko lojalno svome gradu da ne čita *Njujork tajms*. Prema dugačkom i nimalo laskavom članku u *Tajmsu*, Volter je u prestonici napravio priličnu brljotinu u svom profesionalnom životu. Njegove bivše komšije su teško mogle da povežu navode iz *Tajmsa* („arogantan”, „bahat”, „moralno kompromitovan”) s velikodušnim, nasmejanim, rumenim službenikom kompanije „3M” kog pamte kako, po februarskom snegu, vesla na svom gradskom biciklu uz Aveniju samit; delovalo je potpuno neverovatno da se Volter, zeleniji od Grinpisa, pritom i sam poreklom iz ruralnih krajeva, našao u nevolji zbog šurovanja s kompanijama za eksploataciju uglja i zloupotrebljavanja seljaka. Mada, s druge strane, oduvek je bilo nečeg neobičnog kod Berglandovih.

Volter i Peti su bili mladi pioniri Remzi hila – prvi fakultetski obrazovan par koji je kupio kuću u Ulici Barijer nakon što je stari centar Sent Pola, tri decenije ranije, poklekao pod teškim vremenima. Svoju staru viktorijansku kuću kupili su bezmalo za džabe, a potom su se deset godina ubijali od posla da je obnove. Na samom početku, neko se baš bio nameračio na njih, pa im je spalio garažu i dvaput obio kola pre nego što su završili renoviranje. Na praznom placu sa druge strane uličice skupljali bi se motociklisti i do sitnih sati pili „šlic” pivo, pekli „nokvurst” na roštilju i turirali motore, sve dok Peti ne bi izašla, u trenerci, i doviknula. „Ej, momci, jel’ čujete vi šta vam govorim?” Peti nije mogla nikog da zastraši, ali je u srednjoj školi bila istaknuta sportistkinja, te je posedovala izvesnu sportsku neustrašivost. Od prvog dana u kraju, neizbežno je privlačila pažnju. Visoka, kose vezane u konjski rep, apsurdno mlada, mogla je ceo svoj dan i sve njegove sate da nosi u

zembiljima okačenim na kolica koja je gurala zaobilazeći olupine automobila, razbijene pivske boce i ostatke izbljuvanog snega. Mogli ste da naslutite da za sobom ima jutro provedeno u pripremama za izlazak koje je ometala beba, zatim odlazak u sitne nabavke, koji je opet ometala beba, pred sobom popodne uz radio, *Recepti za srebrno nepce*, pamučne pelene, glet masu, lateks boje, potom *Laku noć, meseče* i zinfandel vino. Ona je već tada bila, u punom smislu, ono što su ostali stanovnici ulice tek postajali.

Tih najranijih godina, kad si još mogao da voziš volvo 240 a da ti ne bude neprijatno, stanovnici Remzi hila su, svi odreda, imali zadatak da ponovo nauče određene životne veštine zbog kojih su, u nastojanju da ih zaborave, njihovi roditelji pobjegli u predgrađa; na primer, kako navesti lokalnog policajca da radi svoj posao, kako zaštititi bicikl od veoma motivisanog lopova, kada se vredi pomučiti da oterate pijanca sa svoje baštenske fotelje, kako naterati ulične mačke da seru u bazenčić s peskom u kojem se igraju tuđa, a ne vaša deca i kako utvrditi da li je državna škola suviše sjebana da bi je vredelo popravljati. Bilo je i savremenijih pitanja, recimo, šta je s pamučnim pelenama? Ima li smisla baktati se s njima? I jel' istina da je još uvek moguće naručiti da ti mleko stiže u staklenim bocama? Da li su izviđači politički korektni? Da li je bulgur stvarno neophodan? Gde reciklirati baterije? Kako treba reagovati kad vas siromašna obojena osoba optuži da ste uništili kraj u kojem živi? Jel' istina da stari „fijesta” escajg sadrži opasne količine olova? Da li kuhinjski filter za vodu stvarno treba da bude toliko komplikovan? Jel' se nekad desilo da ti motor dvestačetdesetice, kad pritisneš dugme za najveću brzinu, ne prebaci u najveću brzinu? Da li je bolje prosjaku ponuditi hranu ili mu ne dati ništa? Jel' moguće odgajiti neviđeno samopouzdanu, srećnu, briljantnu decu ako radiš puno radno vreme? Da li možeš da samelješ kafu veče pre nego što ćeš je koristiti, ili to moraš uraditi ujutru? Da li je iko ikad u istoriji Sent Pola imao pozitivno iskustvo s krovopokrivačima? Da nemaš nekog dobrog mehaničara za volvoa? Jesi li imao problema sa sajlom za ručnu kočnicu na dvestačetdesetici? A šta je ono zagonetno obeleženo dugme na kontrolnoj tabli koje tako lepo švedski škljoca, ali ne radi ništa?

Peti Bergland je bila glavna adresa za sva pitanja, vedri prenosilac društvenokulturnog polena, draga pčelica. Jedna od retkih mama-domaćica u Remzi hilu, bila je poznata po tome što je nerado govorila

lepo o sebi i loše o drugima. Imala je običaj da kaže kako očekuje da će joj jednog dana prozor na kojem je zamenila lanac „odrubiti glavu”. Njena deca će „verovatno” umreti od trihineloze jer nije dobro ispekla svinjetinu. Pitala se da li njena „zavisnost” od mirisa razređivača ima veze s time što više „uopšte” ne čita knjige. U poverenju je otkrivala kako joj je, nakon onoga što se desilo „prošlog puta”, „zabranjeno” da đubri Volterovo cveće. Bilo je i onih kojima njen samopotcenjivački stil nije ležao, koji su u njemu namirisali izvesnu dozu nadmenosti, kao da je Peti, preuveličavajući sopstvene beznačajne nedostatke, suviše očigledno pokušavala da poštedi osećanja manje uspešnih domaćica. No, većini se njena skromnost činila iskrenom, ili barem duhovitom – u svakom slučaju, bilo je teško odoleti ženi koju su vaša rođena deca obožavala i koja nije pamtila samo njihove, već i vaše rođendane; umela bi da vam se pojavi na zadnjim vratima s kolačima, čestitkom ili vezicom đurđevka u jeftinoj vazici, za koju bi vam odmah rekla da je slobodno zadržite.

Bilo je opštepoznato da je Peti odrasla na istoku, u predgrađu Njujorka, i da je bila jedna od prvih devojaka koje su dobile punu košarkašku stipendiju na Univerzitetu Minesota, gde je, na drugoj godini, ušla u američku amatersku B-reprezentaciju, o čemu je svedočila plaketa u Volterovoj radnoj sobi. S obzirom na njenu okrenutost porodici, bilo je veoma neobično što nije imala nikakve vidljive veze sa svojim korenima. Prošle bi godine da ne kroči van Sent Pola, a nema dokaza ni da je bilo ko sa Istoka, čak ni njeni roditelji, ikad došao u posetu. Ako biste je otvoreno pitali za roditelje, odgovorila bi da oni čine mnogo dobra za mnoge ljude, otac joj ima advokatsku kancelariju u Vajt Plejnsu, mama joj je političarka, da, da, tako je, član je parlamenta države Njujork. Potom bi saosećajno klimnula i rekla: „Eto, time se oni bave”, kao da je time tema iscrpljena.

Od pokušaja da naterate Peti da se složi kako je nečije ponašanje „loše”, mogla bi se napraviti društvena igra. Kad su joj rekli da Set i Meri Polsen svojim blizancima priređuju veliku žurku za Noć veštica i da su namerno pozvali svu decu iz bloka sem Koni Monahan, Peti je samo prokomentarisala kako je to „čudno”. Sledeći put kad je na ulici srela Polsenove, oni su objasnili da su *celo leto* pokušavali da namole majku Koni Monahan, Kerol, da prestane da baca opuške s prozora spavaće sobe u bazenčić njihovih blizanaca. „To je stvarno čudno”, složila se Peti, vrteći glavom, „ali znate, nije Koni kriva.” Međutim, Polsenovima

njeno „čudno” nije bilo dovoljno. Želeli su *sociopatsko, pasivno-agresivno*, očekivali su *jezivo*. Hteli su da Peti odabere jedan od tih epiteta i da ga zajedno s njima prilepi Kerol Monahan, ali Peti nije bila u stanju da ode dalje od „čudno”, a Polsenovi su zauzvrat odbili da dodaju Koni na listu zvanica. Peti je ova nepravda toliko naljutila da je, onog popodneva kad se zabava održavala, pokupila svoju decu, Koni i još jednu devojčicu iz škole i odvela ih na farmu da se voze u prikolici sa senom, međutim, najgore što je ikada rekla o Polsenovima je da je njihova zloba prema sedmogodišnjoj devojčici bila veoma čudna.

Kerol Monahan je bila jedina majka iz Ulice Barijer koja je živela u kraju jednako dugo kao Peti. Došla je u Remzi hil na osnovu aranžmana koji bi se mogao nazvati „programom razmene pokroviteljstva”; bila je sekretarica neke krupne zverke u okrugu Henepin i taj čovek ju je iselio iz svog okruga nakon što joj je napravio dete. Držati majku svog nezakonitog deteta na sopstvenom platnom spisku – čak i tada, kasnih sedamdesetih, na prste su se mogla izbrojati nadležstva Gradova-blizanaca u kojima se još smatralo da je tako nešto u saglasnosti sa dobrom praksom upravljanja. Kerol su zaposlili u gradskom sekretarijatu za izdavanje vozačkih dozvola, gde je postala jedna od onih rasejanih službenica što su većito na pauzi, dok je neko s podjednako dobrim vezama prebačen iz Sent Pola na drugu stranu reke. Iznajmljena kuća u Ulici Barijer, prva do Berglandovih, po svoj prilici je takođe bila deo aranžmana; inače bi bilo teško uvideti zašto bi Kerol pristala da živi u tada još sirotinjskoj četvrti. Tokom leta, jednom nedeljno, u sumrak, do njene kuće bi se, u neobeleženom terencu, dovezao klinac praznog pogleda u radnom kombinezonu Gradskog zelenila i prešao kosilicom preko travnjaka; zimi bi se isti omladinac pojavio da joj oduva sneg s trotoara.

Kasnih osamdesetih, Kerol je bila jedina „nekultivisana” osoba u bloku. Pušila je parlament, blajhala kosu, nokte dugačke kao kandže mazala je drečavim lakom, ćerku je hranila gotovom hranom i četvrtkom uveče se veoma kasno vraćala kući („To je mamino slobodno veče”, objašnjavala je, kao da ga svaka majka ima), tiho otključavala kuću Berglandovih ključem koji su joj dali i uzimala zaspalu Koni sa sofe, gde ju je Peti ušuškala pod pokrivačem. Peti je bila neumoljivo velikodušna nudeći se da čuva Koni dok je Kerol na poslu, u kupovini, ili dok se bavi svojim slobodnim aktivnostima četvrtkom uveče, tako da je Kerol s vremenom počela da zavisi od njene pomoći. Petinoj pažnji nije promakla

činjenica da joj se Kerol za tu velikodušnost odužuje tako što njenu ćerku Džesiku uglavnom ignoriše, dok prema njenom sinu Džoiju pokazuje neprimereno obožavanje („Može li ovaj veliki scolomac još jednom da me cmokne?”), a na komšijskim okupljanjima uvek stoji tik do Voltera, u onim svojim providnim bluzicama i na vrtoglavim potpeticama, hvaleći njegovu umešnost u renoviranju kuće i kreštavo se kikoćući na svaku njegovu reč; no tokom dugog niza godina, najgore što je Peti izgovorila o Kerol bila je opaska da samohrane majke imaju težak život i da, ako se Kerol prema njoj ponekad i ponaša čudno, to sigurno radi kako bi sačuvala ponos.

Po mišljenju Seta Polsena, koji je za ukus svoje žene za nijansu prečesto spominjao Peti, Berglandovi su spadali u onu vrstu liberala koji su, previše opterećeni krivicom, imali potrebu da svima praštaju kako bi njima bilo oprošteno što su imali sreće u životu; nedostajalo im je hrabrosti da prigrle svoje privilegije. Ta Setova teorija imala je jednu veliku manjkavost: Berglandovi, u stvari, i nisu bili baš toliko povlašćeni; koliko je poznato, imali su samo tu kuću koju su renovirali sopstvenim rukama. Druga manjkavost, kao što je primetila Meri Polsen, ogledala se u tome što Peti nije bila toliko progresivna, a još manje feministkinja (sedela je kod kuće sa svojim kalendarom rođendana i pekla one proklete rođendanske kolače), i sticao se utisak da je alergična na politiku. Ako biste joj pomenuli izbore ili nekog od kandidata, bilo je očigledno da se napreže; ne uspevajući da pribegne svojoj uobičajenoj veselosti, uzrujala bi se i počela da klima glavom, neprestano ponavljajući aha, aha. Deset godina starija od Peti, s licem na kojem se ta razlika jasno videla, Meri je nekada bila aktivna u medisonskom ogranku organizacije Studenti za demokratsko društvo, a sad je bila veoma aktivna u ludovanju za novim božoleom. Kad je Set, tokom jedne večere u društvu, po treći ili četvrti put pomenuo Peti, Meri je pocrvenela kao božole i izjavila kako u Petinom navodnom dobrosusedstvu nema ni traga od šire svesti, *ni* od solidarnosti, *ni* od političke osvešćenosti, *ni* od pravog osećaja za zajedništvo – sve je to samo nazadno sranje jedne obične domaćice i, iskreno govoreći, dodala je Meri, ako biste malo zagreballi ispod bajne i krasne površine, Peti bi mogla da vas iznenadi izvesnim tvrdim, sebičnim, takmičarskim, reganovskim duhom; očigledno da joj, osim njene dece i kuće, nije važan niko drugi – *ni* komšije, *ni* siromašni, *ni* domovina, *ni* roditelji, čak *ni* rođeni muž.

Peti je, istina, bila zaljubljena u svog sina. Iako je Džesika bila očigledniji dokaz roditeljskog truda – knjiški moljac, odana prirodi, talentovana flautistkinja, pouzdana na fudbalskom terenu, tražena bebisiterka, nedovoljno lepa da bi joj to iskvarilo moral, cenila ju je čak i Meri Polsen – ipak je Džoi bio taj o kojem Peti nije prestajala da govori. Na svoj nasmejan, poverljiv, samopotcenjivački način, prosipala je tovar za tovarom nefiltriranih pojedinosti o Volterovim i svojim poteškoćama s njim. Većina njenih priča poprimala je oblik žalbi, a ipak niko nije dovođio u pitanje to da sina naprosto obožava. Bila je poput onih žena koje se žale na svoje ćudljive momke koji su, slučajno, super dase. Kao da je bila ponosna na to što joj je gazio srce: kao da je ono glavno, možda i jedino što je želela da objavi svetu, bila njena prijemčivost za to gaženje.

„Baš nam pravi sranja”, pričala je ostalim majkama iz komšiluka tokom duge zime ratovanja oko odlaska na spavanje, kad je Džoi pokušavao da izbori pravo da u krevet ide kada i Peti i Volter.

„Jel’ ima napade besa? Plače?”, pitale su ostale majke.

„Mora da se šalite!”, odgovarala je Peti. „*Kamo lepe sreće* da plače. Plakanje bi bilo normalno, a sem toga, na kraju bi prestalo.”

„Pa šta onda radi?”, pitale su majke.

„Podriva temelje našeg autoriteta. Teramo ga da ugasi svetlo, ali njegov stav je da ne bi trebalo da ide na spavanje dok i mi ne ugasimo svoja svetla, jer je on u potpunosti ravnopravan s nama. I, na časnu reč, to vam je kao sat, na svakih petnaest minuta, kunem se da leži tamo i pilji u svoj budilnik, pa se na svakih petnaest minuta prodere: ’Budan sam! Još sam budan!’ i to nekim tonom punim *prezira*, sarkazma, stvarno je *čudno*. Ja tu preklinjem Voltera da ne zagriže mamac, ali ne, već je četvrt do dvanaest, Volter stoji u mraku u Džoijevoj sobi i ponovo se raspravlja s njim oko razlika između odraslih i dece, oko toga da li je porodica demokratija ili prosvetljena diktatura, sve dok konačno ja ne puknem, ovamo u svom krevetu, i počnem da šmrkam: ’Prestanite, molim vas, prestanite.’”

Meri Polsen Petine priče nisu zabavljale. Jedne kasne večeri, dok je slagala prljave sudove od večere u mašinu, rekla je Setu kako je nimalo ne iznenađuje to što Džoija zbuduju razlike između odraslih i dece – čini se da i njegova rođena majka pati od izvesne zabune kojem od ta dva tabora pripada. Jel’ Set primetio kako, u Petinim pričama, disciplinu

uvek sprovodi Volter, kao da je ona neki bespomoćni posmatrač čiji je zadatak samo da bude dražesna?

„Pitam se da li je ona uopšte zaljubljena u Voltera?“, sa optimizmom je naglas razmišljao Set, otvarajući poslednju bocu. „Mislim fizički.“

„Poruka je uvek 'moj sin je fantastičan'“, nastavila je Meri. „Stalno se žali koliko dugo može da zadrži pažnju.“

„Pa, ako ćemo pravo“, uzvratio je Set, „to je u kontekstu njegove tvrdoglavosti. Njegovog beskrajnog strpljenja u suprotstavljanju Volterovom autoritetu.“

„Svaka reč koju izgovori o njemu je neka vrsta posrednog hvalisanja.“

„Zar se *ti* nikad ne hvališ?“, pecnuo ju je Set.

„Verovatno, ali ja imam barem malo svesti o tome kako to zvuči drugim ljudima. I moj osećaj sopstvene vrednosti nije uslovljen time koliko su mi deca izvanredna.“

„Ti si savršena majka“, nastavio je Set da je pecka.

„Ne, to je Peti“, usprotivila se Meri, prihvatajući još vina. „Ja sam tek vrlo dobra.“

Džoiu je, žalila se Peti, sve dolazilo lako. Bio je zlatokos i lep i činilo se da po prirodi poseduje odgovor na svaki test koji bi škola mogla da smisli, kao da su mu nizovi odgovora pod A, B, C i D ugrađeni u samu DNK. Bio je neverovatno opušten u društvu komšija pet puta starijih od sebe. Kad bi ga škola ili izviđači naterali da od vrata do vrata prodaje slatkiše ili lozove, iskreno je otkrivao „prevaru“ u kojoj učestvuje. Usavršio je veoma iritantan, snishodljiv osmeh kojim se služio kad bi spazio igračke ili video-igre koje su imali drugi dečaci, a koje Peti i Volter nisu hteli da mu kupe. Kako bi ugasili taj osmeh, njegovi drugovi su insistirali da s njim podele ono što imaju, i tako se on izveštio u igranju video-igara iako njegovi roditelji nisu odobravali; razvio je enciklopedijsko poznavanje urbane muzike, od koje su roditelji bezuspešno pokušavali da zaštite njegove predtinejdžerske uši. Nije mu bilo više od jedanaest ili dvanaest kad je za večerom, barem je Peti tako ispričala, slučajno ili namerno oca nazvao „sine“.

„Da znate samo kako se to nije dopalo Volteru“, ispričala je drugim majkama.

„Tako tinejdžeri sad razgovaraju jedni sa drugima“, izjavile su majke. „To je neka rep fora.“

„To je i Džoi rekao. To je samo reč, objasnio je, i to čak nije ni bezobrazna. Volter se, naravno, nije složio. A ja sedim tamo i mislim se, Vol-te-re. Vol-te-re, ne uplići se u to, nema svrhe raspravljati se, ali ne, on mora da pokuša da objasni kako, na primer, iako 'momak' nije bezobrazna reč, ipak ne možeš tako nazvati odraslog čoveka, posebno ne crnca, ali naravno, problem sa Džojem je u tome što odbija da prepozna razliku između dece i odraslih, tako da se sve svrši time što Volter kaže kako za Džojia nema deserta, na šta Džoi izjavi da on nije ni želeo desert, štaviše, on ga baš i ne voli naročito, a siroma' Volter, koji ne podnosi kad ga neko laže, kaže: 'U redu, onda šta kažeš na mesec dana bez deserta?', a ja se mislim, O, Vol-te-re, Vol-te-re, ovo se ne-će do-bro završiti, jer Džoi na to odgovara: 'Izdržaću ja celu godinu bez deserta, više nikad neću jesti desert, osim da ne ispadnem nepristojan u tuđoj kući, što je, za divno čudo, verodostojna pretnja: on je toliko tvrdoglav da bi to verovatno i uradio. A ja ću na to: 'Ček' malo, momci, desert je važan u ishrani, malo ste se zaneli, što istog trenutka urušava Volterov autoritet, a kako je čitava rasprava i bila o njegovom autoritetu, ja uspevam da poništim sve ono pozitivno što je on postigao.”

Druga osoba koja je neumereno volela Džojia bila je mala Monahanova, Koni. Sumorno i ćutljivo stvorenjce, imala je uznemirujuću naviku da vam ne trepćući gleda u oči, kao da nemate ništa zajedničko. Bila je redovan popodnevni inventar u Petinoj kuhinji; pokušavajući da oblikuje testo za kolačiće u geometrijski savršene sfere, toliko se trudila da se puter pretvarao u tečnost od koje se testo presijavalo tamnim sjajem. Za svaku Koninu kuglicu testa, Peti je uspevala da napravi jedanaest, a kad bi ih izvadila iz pećnice, Peti nikad nije zaboravljala da od Koni zatraži dozvolu da pojede jedan od „zbilja izuzetnih” (manjih, pljosnatijih, tvrdih) kolačića. Činilo se da Džesika, koja je bila godinu dana starija od Koni, nema ništa protiv toga da ustupi kuhinju devojčici iz susedstva dok ona čita knjige ili se igra sa svojim terarijumima. Koni nije predstavljala nikakvu pretnju za tako zaokruženu ličnost kao što je bila Džesika. Za razliku od nje, Koni nije imala nikakvu svest o celovitosti – bila je sušta dubina bez imalo širine. Kad bi bojila, izgubila bi se u popunjavanju jedne ili dve površine, a ostatak ostavljala prazan i ignorisala Petina vesela podsticanja da isproba još neku boju.

Konina intenzivna usredsređenost na Džojia bila je od samog početka očigledna svim majkama iz kraja osim – tako se barem činilo – Peti,

možda baš zbog toga što je i Peti bila toliko usredsređena na njega. U parku Linvud, gde je Peti povremeno organizovala sportske aktivnosti za klince, Koni je sedela sama na travi i pravila venčiče od cvetova deteline, nikom namenjene, puštajući minute da teku pored nje, sve dok Džoi ne bi došao na red da udara ili ne bi šutnuo fudbalsku loptu niz livadu, momentalno probudivši njenu pažnju. Bila je poput drugarice iz mašte koja je, igrom slučaja, vidljiva. Džoi je, sa svojom starmalom samokontrolom, retko smatrao neophodnim da pred drugovima bude zao prema njoj, a Koni je, sa svoje strane, kad god bi postalo očigledno da dečaci odlaze da igraju neke svoje dečačke igre, bila dovoljno pametna da se dematerijalizuje bez prigovora ili molbe. Uvek joj ostaje sutra. Dugo vremena uvek joj je ostajala i Peti, na kolenima u leji povrća ili na vrhu merdevina u flekavoj vunenoj košulji, zadubljena u sizifovski posao održavanja viktorijanske kuće. Ako Koni nije mogla da bude kraj Džoi, mogla je barem da mu bude od koristi tako što će, dok njega nema, praviti društvo njegovoj majci.

„Kako ti ide domaći?“ pitala bi je Peti s merdevina. „Treba li ti neka pomoć?“

„Pomoći će mi mama kad se vrati.“

„Biće umorna i biće kasno. Mogla bi da je iznenadiš i da ga uradiš sad. Hoćeš li?“

„Neću, sačekaću je.“

Kad su tačno Koni i Džoi počeli da se tucaju, nije bilo poznato. Set Polsen je, bez ikakvog dokaza, samo zato što je voleo da nervira komšiluk, uživao u tvrdnji da je Džoiju bilo jedanaest, a Koni dvanaest. Setova nagađanja zasnivala su se na tome što su priliku da se osame dobili onda kad je Volter pomogao Džoiju da sagradi kućicu na drvetu na prastarj divljoj jabuci, na praznom placu. U vreme kad je Džoi završavao osmi razred, njegovo ime je počelo da provejava kroz odgovore komšijskih dečaka na usiljeno ležerna roditeljska pitanja o seksualnim navikama dece iz škole, a kasnije se svima učinilo verovatnim da je Džesika nešto naslutila krajem tog leta – odjednom je, bez ikakvog objašnjenja, počela da se prema Koni i bratu odnosi sa upadljivim prezirom. Ali niko ih nije video zajedno, njih dvoje same, sve do naredne zime kad su započeli zajednički posao.

Ako je verovati Peti, Džoi je iz neprestanih svađa s Volterom izvukao lekciju da su deca primorana da slušaju roditelje zato što roditelji imaju

novac. Ona je to predstavila kao još jedan dokaz Džoijeve izuzetnosti: dok su druge majke kukumavčile što im deca traže novac sa ubeđenjem da na to imaju puno pravo, Peti je duhovito karikirala Džoijevo očajanje što mora da moli Voltera za finansijska sredstva. Komšije, koje su angažovale Džoija za kojekakve poslice, znale su kako marljivo lopata sneg i grabulja lišće, ali Peti je izjavila da je njen sin potajno ozlojeđen zbog sitniša koji dobija i da smatra kako ga čišćenje snega ispred garaže neke odrasle osobe stavlja u nepovoljan položaj spram te osobe. Svi besmisleni metodi za zarađivanje novca koji su predlagani u publikacijama izviđačkih organizacija – prodaja pretplata na časopise od vrata do vrata, savladavanje mađioničarskih trikova i naplaćivanje ulaznica za mađioničarske predstave, nabavka alata za taksidermiju i punjenje trofejnih štuka – na sličan način su vonjali na vazalstvo („Ja da budem taksidermista za vladajuću klasu”) ili, još gore, na milostinju. I tako je, u svom nastojanju da se oslobodi Voltera, Džoi neizbežno uvučen u preduzetništvo.

Neko je – možda čak i sama Kerol Monahan – plaćao Koni školarinu za malu katoličku akademiju „Sveta Katarina”, gde su devojčice nosile uniforme i gde im je bilo zabranjeno da stavljaju nakit osim jednog prstena („jednostavnog, isključivo od metala”), jednog sata („jednostavnog, bez dragulja”) i dve minđuše („jednostavne, isključivo od metala, veličine do dva centimetra”). Desilo se da se jedna od popularnih devojčica iz devetog razreda u Džoijevoj školi, Centralnoj srednjoj, s porodičnog putovanja u Njujork vratila s jeftinim satom, kojem su se tokom pauze za ručak deca masovno divila; u žuti kaiš sata, koji je delovao kao da je napravljen od žvake, prodavac iz Ulice kanal je, na devojčin zahtev, termougradnjom utisnuo plastična slova u boji ružičastih bombona, reči pesme Perl Džema, *Don't call me daughter*. Kao što će kasnije napisati u prijavama za koledž, Džoi je odmah preduzeo inicijativu da istraži izvor veleprodaje tih satova i cene presa za termo-ugradnju. Uložio je četiristo dolara uštedevine u opremu, napravio uzorak plastičnog kaiša za Koni (*Ready for the push*) kojim će se pohvaliti u Svetoj Katarini, a potom je, zaposlivši Koni kao kurira, prodao satove s ličnom porukom četvrtini njenih školskih drugarica, po trideset dolara komad, pre nego što su se časne sestre dozvale pameti i dopunile pravila o oblačenju, zabranivši satove sa utisnutim tekstom. Što je Džoi, dabome – kao što je Peti ispričala ostalim majkama – shvatio kao uvredu.

„Nije to nikakva uvreda”, kazao mu je Volter. „Ti si izvlačio korist iz veštačkog ograničenja trgovine. Nisam primetio da si se žalio na pravila dok su ti išla u korist.”

„Ja sam investirao. Preuzeo sam rizik.”

„Koristio si rupu u zakonu, a oni su je zatvorili. Zar nisi to mogao da predviđiš?”

„A zašto me ti nisi upozorio?”

„Upozorio sam te.”

„Samo si rekao da bih mogao da izgubim novac.”

„Ti ga čak nisi ni izgubio. Samo nisi zaradio onoliko koliko si se nadao.”

„To je ipak novac koji je trebalo da dobijem.”

„Džoi, zarađivanje novca nije ničije *pravo*. Prodaješ drangulije koje tim devojkicama nisu potrebne i koje neke od njih verovatno ne mogu ni da priušte. Zbog toga Konina škola i ima pravila o oblačenju, da bi bili fer prema svima.”

„Aha, prema svima sem prema *meni*.”

Po načinu na koji je Peti izvestila o ovom razgovoru, smejući se Džoijevoj nevinosti ozlojeđenosti, Meri Polsen je bilo jasno da ona još ne naslućuje šta njen sin radi s Koni Monahan. Da bi bila sigurna, dodatno je ispipala situaciju. Šta Koni, po Petinom mišljenju, dobija za svoj trud? Radi li za procenat?

„Naravno, rekli smo mu da joj da polovinu zarade”, odgovorila je Peti. „Ali on bi to ionako uradio. Uvek se zaštitnički odnosio prema njoj, iako je mlađi.”

„On joj je kao brat...”

„Zapravo, nije”, našalila se Peti. „Mnogo je bolji prema njoj. Pitajte Džesiku kako je to biti Džoijeva sestra.”

„Ha, u pravu si, ha-ha”, smejala se Meri.

Kasnije u toku dana, Meri je izvestila Seta. „Neverovatno, ona stvarno nema pojma.”

„Mislim da je pogrešno”, rekao je Set, „uživati u neznanju drugog roditelja. Nije li to iskušavanje sudbine?”

„Žao mi je, ali suviše je smešno i sočno. Moraćeš ti da se ne naslađuješ za oboje, da nas zaštitiš od naše sudbine.”

„Meni je nje žao.”

„E pa, izvini, ali meni je ovo urnebesno!”

Pred kraj zime, u Grand Rapidsu, Volterova majka je, usled plućne embolije, kolabirala na podu radnje sa ženskom odećom u kojoj je radila. Ulica Barijer je poznavala gđu Bergland po njenim posetama za Božić, za dečje rođendane, kao i za sopstveni rođendan, kad bi je Peti vodila kod lokalne maserke i čašćavala je njenim omiljenim poslasticama, gumenim bombonama od sladića, makadamija orasima i belom čokoladom. Meri Polsen ju je, ne bez nežnosti, zvala „gđica Bjanka”, po staroj gospođici mišici iz dečjih knjiga Mardžeri Šarp. Imala je smežurano lice, koje je nekada bilo lepo, i tremor u vilici i rukama, od kojih je jedna bila gotovo sasvim sasušena od artritisa preležanog u detinjstvu. Bila je istrošena, fizički uništena, govorio je Volter ogorčeno, jer je celog života naporno radila za njegovog oca pijanduru, u motelu koji su držali kraj puta u Hibingu, ali je nepokolebljivo ostajala pri tome da tokom godina udovištva sačuva nezavisnost i da izgleda elegantno, tako da je nastavila da svakog dana odlazi u butik u svom starom ševiju kavalijeru. Na vesti o emboliji, Peti i Volter su pohitali na sever, ostavljajući Džoiya pod budnim okom svoje nadmene starije sestre. Ubrzo posle praznika tucanja, koji je Džoi organizovao u sopstvenoj sobi, otvoreno prkoseći Džesiki, i koji je okončan tek iznenadnom smrću gđe Bergland, Peti se preobrazila u sasvim drugačiju komšinicu, od znatno sarkastičnije sorte.

„Eh, Koni”, takvu je sad pesmu pevala, „tako fina devojčica, tako tiha, bezazlena devojčica, a tek majka! Divna žena! Čujem da Kerol ima novog momka, pravog pastuva, upola je mlađi od nje. Zar ne bi bilo užasno kad bi se sad odselile, nakon svega što je Kerol učinila da nam ulepša živote? A tek Koni, jao, tek bi mi ona nedostajala. Ha-ha, tako tiha, mila i zahvalna.”

Peti je izgledala grozno, posivela u licu, nenaspavana, mršava. Dugo joj je trebalo da počne da izgleda u skladu sa svojim godinama, ali sad je Meri Polsen, koja je stalno iščekivala da se to dogodi, konačno dobila šta je tražila.

„Mislim da se sa sigurnošću može reći da je napokon shvatila”, kazala je Meri Setu.

„Krađa njenog mladunčeta: najstrašniji zločin”, uzvratilo je Set.

„Upravo tako: krađa. Siroti, nevini, besprekorni Džoi, ukrala ga ona mala, ono čudo od pameti iz susedne kuće.”

„Ipak je godinu i po dana starija.”

„Kalendarski.”

„Pričaj ti šta hoćeš”, kazao je Set, „ali Peti je stvarno volela Volterovu mamu. Sigurno joj je teško.”

„Znam, znam, Sete, znam. I sad konačno mogu iskreno da je žalim.”

Susedi koji su sa Berglandovima bili bliži od Polsenovih ispričali su da je gđica Bjanka svoju mišju kućicu na malom jezeru u blizini Grand Rapidsa ostavila samo Volteru, izostavivši iz testamenta dvojicu njegove braće. Govorilo se da je između Voltera i Peti bilo nesuglasica oko toga kako da reše tu situaciju; Volter je bio za to da kuću proda i novac podeli sa braćom, dok je Peti insistirala na tome da poštuje majčinu želju da ga nagradi za to što je bio dobar sin. Mlađi Volterov brat je bio profesionalni vojnik i boravio je u Mohavu, u tamošnjoj vazduhoplovnoj bazi, dok je stariji provodio život unapređujući očev program neumerenog odavanja piću i finansijski eksploatišući majku, koju je inače zanemarivao. Volter i Peti su leti uvek odvodili decu da provedu nekoliko nedelja sa bakom; često bi povelu još jednu ili dve Džesikine drugarice iz susjedstva, koje su kuću opisivale kao rustičnu i drvenastu i ne tako strašnu u pogledu buba. Verovatno da bi udovoljio Peti, koja je izgledala kao da i sama neumereno pije – ujutru, kad bi izašla da s prilaza pokupi *Njujork tajms* u plavom celofanu i *Star tribjun* u zelenom, ten joj je bio sav u flekama od šardonea – Volter se na kraju složio da kuću zadrže kao letnjikovac, pa je u junu, čim se škola raspustila, Peti gore odvela Džoija da joj pomogne da isprazne fioke, da počiste i srede, dok je Džesika ostala kod kuće s Volterom i upisala se na kurs poezije.

Tog leta je nekoliko komšijskih porodica, uključujući i Polsenove, vodilo svoje dečake u posetu kući kraj jezera. Peti su zatekli u mnogo boljem raspoloženju. Jedan od očeva je u četiri oka huškao Seta Polsena da je zamisli preplanulu i bosonogu, u jednodelnom crnom kupaćem kostimu i farmericama bez kaiša, što je bilo sasvim po Setovom ukusu. Javno su svi приметili kako je Džoi pažljiv i nikad nije mrzovoljan i kako se on i Peti divno provode. Privoleli su sve goste da im se pridruže u komplikovanoj društvenoj igri koju su zvali „Asocijacije”. Peti je ostajala do kasno ispred svekrvinog televizora, zabavljajući Džoija svojim fantastičnim poznavanjem sitkoma nezavisne produkcije iz šezdesetih i sedamdesetih. Otkrivši da njihovo jezero nije identifikovano na lokalnim mapama – zapravo je to bila velika bara, sa samo još jednom kućom na obali – Džoi ga je nazvao Bezimenim, a Peti je to ime izgovarala nežno, sentimentalno: „naše Bezimeno jezero”. Kad je Set, od jednog od očeva

koji su se vratili odatle, saznao da Džoi po ceo dan radi, čisti slivnike, krči žbunje i guli staru farbu, zapitao se da li mu Peti plaća pristojnu nadnicu, da li je tako nešto možda deo dogovora. Ali to niko nije znao.

A što se tiče Koni, Polsenovi su je stalno, bezmalo svaki put kad bi pogledali kroz prozor prema Monahanovima, viđali kako čeka. Ona je zaista bila veoma strpljiva devojčica, imala je metabolizam ribe u zimskom periodu. Uveče je raspremala stolove kod V. A. Frosta, ali je radnim danom po čitava popodneva sedela na prednjoj verandi i čekala, dok su ulicom na kojoj su se igrala mlađa deca prolazili kamioni sa sladoledom, a vikendom bi se premestila na baštensku stolicu iza kuće, odakle je povremeno bacala pogled na bučne, žestoke, haotične građevinske i baštenske radove koje je mamin novi dečko Blejk, izvodio sa svojim ortacima građevincima što rade bez dozvole sindikata.

„I, Koni, šta se zanimljivo dešava u tvom životu ovih dana?“, doviknuo joj je Set iz uličice.

„Mislite, osim Blejka?“

„Da, osim Blejka.“

Koni se na trenutak zamislila, potom odmahнула glavom.

„Ništa“, odgovorila je.

„Dosadno ti je?“

„I nije naročito.“

„Ideš li u bioskop? Čitaš li knjige?“

Koni je fiksirala Seta svojim čvrstim pogledom, onim što govori „nemamo mi ničeg zajedničkog“.

„Gledala sam *Betmena*.“

„Šta je sa Džojem? Vas dvoje ste bili prilično bliski, kladim se da ti nedostaje.“

„Vratiće se on.“

Nakon što je pitanje opušaka napokon rešeno – Set i Meri su priznali da su možda malo preuveličali letošnji broj opušaka u bazenčiću, da je njihova reakcija moguće bila za nijansu preterana – ispostavilo se da je Kerol Monahan bogat izvor informacija o lokalnoj politici demokrata, u koju je Meri počela sve više da se uključuje. Kerol je mrtva hladna prepričavala jezive priče o prljavoj mašineriji, mutnim podzemnim kanalima, nameštenim tenderima, curenju poverljivih informacija i kreativnom knjigovodstvu, i silno je uživala što se od njenih priča Meri diže kosa na glavi. Meri je pak počela da ceni Kerol kao živi primer

korupcije s kojom je i nameravala da se uhvati u koštac. Sjajna stvar u vezi s Kerol bila je to što se naizgled nikad nije menjala – nastavila je da se četvrtkom uveče kinduri za ko zna koga, godinu za godinom, održavajući patrijarhalnu tradiciju u gradskoj politici.

A onda se, jednog dana, promenila. Već se mnogo toga dešavalo. Gradonačelnik Norm Kolman se preobrazio u republikanca, a u guvernerovu palatu useljavao se bivši profesionalni rvač. U Kerolinom slučaju, katalizator je bio njen novi dečko Blejk, bagerista s jarećom bradicom kog je upoznala na šalteru za izdavanje dozvola, i zbog koga je dramatično promenila izgled. Nestale su komplikovane frizure i haljine za eskort-dame, a pojavile se uske pantalone, jednostavno ošišana tršava kosa, diskretna šminka. Kerol kakvu niko nikad nije video, istinski srećna Kerol, živahno je iskakala iz Blejkovog pikapa F-250, iz kog su se orile rok himne, i snažno treskala suvozačkim vratima. Blejk je vrlo brzo počeo da ostaje kod nje i preko noći: muvao se naokolo u majici sa znakom „Vikingsa” i raspertlanim radnim cipelama, a ubrzo je počeo redom da seče drveće u zadnjem dvorištu i da mahnito kopa iznajmljenim bagerom. Na braniku njegovog pikapa stajala je nalepnica BELAC SAM I GLASAM.

Kako su i sami nedavno završili renoviranje koje se bilo propisno odužilo, Polsenovi nisu hteli da se žale na buku i nered. Volter je, sa svoje strane, bio suviše fin ili suviše zauzet, ali je zato Peti, kad se krajem avgusta vratila nakon nekoliko meseci provedenih sa Džojem na selu, načisto odlepila: sa divljim sjajem u očima krenula je niz ulicu da, od vrata do vrata, opanjkava Kerol Monahan.

„Izvinite”, govorila je, „šta se ovde desilo? Može li neko da mi kaže šta se ovde desilo? Da nije neko objavio rat drveću, a da me nije obavestio? Ko je ovaj Pol Banjan² sa bagerom? O čemu je ovde reč? Jel’ to ona više ne iznajmljuje kuću? Jel’ dozvoljeno uništavati drveće u iznajmljenom dvorištu? Kako možeš da srušiš zadnji zid kuće koja uopšte nije tvoja? Da nije u međuvremenu kupila kuću, a da mi to ne znamo? Kako je to uspela? Pa ona ne može ni sijalicu da zameni, a da ne zove mog muža! Izvinjavam se što te gnjavim za vreme večere, Voltere, ali kad pritisnem ovaj prekidač, ništa se ne dešava. Možeš li odmah da dođeš? A kad si već tu, srce, možeš li da mi pomogneš oko poreza? Rok je do sutra, a meni se nokti nisu osušili.’ Kako takva osoba može da dobije kredit? Zar

² *Paul Bunyan* – veliki drvoseča, lik iz američkog i kanadskog folklor.

već nema gomilu neplaćenih računa kod 'Viktorijas sikreta'? Kako joj je uopšte dozvoljeno da ima dečka? Zar nema nekog debelog tipa tamo u Mineapolisu? Zar ne bi trebalo neko da obavesti tog debelog tipa?"

No, sve dok nije stigla do Polsenovih, koji su se nalazili pri dnu spisaka komšija koje je planirala da obiđe, Peti nije dobila nikakav odgovor. Tek joj je Meri objasnila da Kerol Monahan stvarno više nije podstanarka. Njenu kuću je grad, zajedno s još nekoliko stotina drugih, otkupio za vreme krize, i sad ih prodaje po bagatelnoj ceni.

„Kako ja to nisam znala?"

„Nikad nisi pitala", rekla je Meri, ne odolevši da doda, „nikad se nisi naročito zanimala za lokalnu upravu."

„I, kažeš, dobila ju je za male pare?"

„Takoreći za džabe. Sve se može kad znaš prave ljude."

„Šta ti misliš o tome?"

„Mislim da je sranje, kako s finansijskog tako i s filozofskog aspekta", odgovorila je Meri. „Zbog toga ja radim sa Džimom Šibelom."

„Znaš, ja sam uvek volela ovaj kraj", nastavila je Peti. „Dopadalo mi se da živim ovde, čak i na samom početku. A sad mi odjednom sve izgleda ružno i prljavo."

„Nemoj da padaš u depresiju, angažuj se", posavetovala ju je Meri i dala joj nešto propagandnog materijala.

„Nikako ne bih voleo da sam sad u Volterovoj koži", primetio je Set čim je Peti otišla.

„Nemaš pojma koliko mi je drago što to čujem."

„Jel' se to meni učinilo, ili si i ti primetila izvesno bračno nezadovoljstvo u njenom tonu? Mislim, pomagao je Kerol oko poreza? Jel' ti znaš nešto o tome? Meni je to vrlo zanimljivo. Nisam za to dosad čuo. A povrh toga, nije uspeo da sačuva njihov lep pogled na Kerolino drveće."

„Cela stvar je totalno reganovski konzervativna", izjavila je Meri. „Mislila je da može da živi u sopstvenom mehuru, da napravi svoj mali svet. Svoju kućicu za lutke."

Nadograđena struktura koja je, tokom narednih devet meseci, iz vikenda u vikend, rasla iz blatnjave rupe u Kerolinom dvorištu ličila je na ogromnu, funkcionalnu ostavu za čamac, s tri jednostavna prozora na vinilnom zidu. Kerol i Blejk su je zvali „veliki salon", koncept dotad nepoznat u Remzi hilu. Nakon kontroverze sa opuścima, Polsenovi su podigli visoku ogradu i uz nju posadili red ukrasnih smreka, koje su

u međuvremenu dovoljno porasle da im zaklone vidik. Samo su Berglandovi imali nezaklonjen pogled i ubrzo su komšije počele da – što je zaista bio presedan – izbegavaju da pričaju s Peti, sve zbog njene opsednutosti „hangarom”. Mahnuli bi joj sa ulice i doviknuli zdravo, ali su se dobro pazili da ne uspore i da ih Peti ne uvuče u razgovor. Zaposlene majke su, sve do jedne, bile saglasne da Peti ima višak slobodnog vremena. Nekada je bila sjajna s malom decom, učila ih je sportovima i ručnim radovima, ali sad su klinci iz ulice većinom bili tinejdžeri. Čime god pokušala da ispuni vreme, uvek bi se nekako našla dovoljno blizu da može da vidi ili čuje šta se dešava u susednoj kući. Na svakih nekoliko sati izlazila bi iz kuće i počinjala da korača po dvorištu, uzduž i popreko, izvirujući ka velikom salonu poput životinje kojoj je neko rasturio brlog; uveče bi ponekad otišla do susednog dvorišta i zakucala na vrata velikog salona, sklepana od šperploče.

„Ćao, Blejk, kako ide?”

„Ne mož' bolje biti.”

„I ja bih rekla. Nego, znaš šta, ta motorka je prilično bučna za pola devet uveče. Šta kažeš da završiš za danas?”

„Nisam još planirao.”

„A ako bih te ja zamolila da prestaneš?”

„Ne znam baš. A jel' bi ti mene pustila da završim posao?”

„Mislim da ne bih, jer ta buka nam stvarno smeta.”

„Aha. Vidim. Znaš šta? Baš šteta.”

Peti se oteo glasan smeh koji je više ličio na njištanje.

„Ha-ha-ha! Baš šteta?”

„Slušaj, izvini zbog buke. Ali Kerol kaže da je iz vaše kuće, dok ste renovirali, pet godina treštalo i lupalo da se orilo ulicom.”

„Ha-ha-ha. Ne sećam se da se tada žalila!”

„Vi ste radili ono što ste morali. Sad ja radim ono što moram.”

„Samo što je to što ti radiš stvarno ružno. Izvini, ali nakazno je. Jednostavno je užasno i nakazno. Časna reč. To je činjenica. Ali nije u tome stvar. Stvar je u motorki.”

„Slušaj, nalaziš se na privatnom posedu i moraš odmah da se čistiš.”

„Važi. Znači, sad treba da zovem policiju?”

„Samo napred.”

Potom je viđena kako žustro korača uličicom, tresući se od besa. Zbilja je u više navrata zvala policiju da se žali na buku i oni su se nekoliko

puta pojavili i razgovarali sa Blejkom. No ubrzo su im dosadili njeni pozivi i nisu ponovo dolazili sve do narednog februara, kad je neko isekao sve četiri ganc nove zimske gume na Blejkovom kamionetu F-250, pa su Kerol i Blejk uputili policajce na prvu komšinicu koja ih je toliko često zvala da se žali na buku. Posle toga je Peti ponovo krenula da obilazi susede, kuca im na vrata i osipa paljbu.

„Očigledni osumnjičeni, ma nemoj mi reći! Majka dvoje tinejdžera iz susedne kuće. Teški kriminalac. Ludača, ja? On ima najveća, najružnija kola u ulici, još je stavio one nalepnice koje vređaju svakog ko nije beli rasista, ali, bože moj, kakve li misterije, ko bi mogao da mu iseče gume sem mene?”

Meri Polsen je bila ubeđena da je baš Peti isekla Blejkove gume.

„Ja to ne mogu ni da zamislim”, usprotivio se Set. „Hoću da kažem, ona očigledno pati, ali nije lažljivica.”

„Ma da, samo što je nijednom nisam čula da je to porekla. Nadam se samo da je našla nekog dobrog psihoterapeuta. Svakako bi joj dobro došao. To, i posao s punim radnim vremenom.”

„A gde je Volter, pitam se ja?”

„Volter dirinči da zaradi platu da bi ona mogla po ceo dan da sedi kod kuće i izigrava ludu domaćicu. On je dobar otac Džesiki i neka vrsta principa realnosti za Džoijsa. Rekla bih da ima pune ruke posla.”

Volterova najupečatljivija vrlina, pored ljubavi prema Peti, bilo je to što je fin. Spadao je u onu vrstu dobrih slušalaca koji misle da su svi drugi interesantniji i impresivniji od njih. Imao je apsurdno svetao ten, slabu bradu, na temenu mu se kosa heruvimski kovrdžala i oduvek je nosio jedan te isti okrugli ram za naočare. Karijeru u kompaniji „3M” započeo je kao advokat u pravnom odeljenju, ali kako tu nije prosperirao, čušnut je u odeljenje koje se bavi društvenom odgovornošću i filantropijom, korporacijski slepi kolosek gde se pristojnost smatra prednošću. Komšijama iz Ulice Barijer stalno je delio karte za pozorište „Gatri” i Kamerni orkestar i prepričavao im svoje susrete sa slavnim sugrađanima, kao što su Garison Kilor i Kirbi Paket, a jednom prilikom čak i Prins. U skorije vreme je, na opšte iznenađenje, napustio „3M” i zaposlio se kao menadžer za razvoj u ekološkoj organizaciji „Nejčer konzervansi”. Niko sem Polsenovih nije mogao ni da nasluti da on u sebi krije takvo more nezadovoljstva, ali Volter nije gajio ništa manje oduševljenje prema prirodi

nego prema kulturi, i jedina vidna promena u njegovom životu bilo je to što je često odsustvovao od kuće vikendom.

To odsustvovanje je možda bilo jedan od razloga što nije intervenisao, kao što se dalo očekivati, u Petinom sukobu s Kerol Monahan. Na direktno pitanje o tome odgovarao je nervoznim kliberenjem. „Ja sam tu neka vrsta neutralnog posmatrača”, govorio je. A neutralni posmatrač je ostao i tokom celog proleća i leta Džoijevog drugog razreda srednje, sve do naredne jeseni, kad je Džesika otišla na koledž na Istočnoj obali, a Džoi se iselio iz roditeljske kuće i prešao da živi s Kerol, Blejkom i Koni.

Preseljenje je bilo zapanjujući čin pobune, ubod nožem u Petino srce – početak kraja njenog života u Remzi hilu. Džoi je jul i avgust proveo u Montani, radeći na planinskom ranču jednog od glavnih donatora Volterovog „Nejčer konzervansija”, odakle se vratio sa širokim, muževnim ramenima i još pet centimetara visine. Iako nije imao običaj da se hvatli, Volter je na jednom pikniku u avgustu otkrio Polsenovima da ga je donator zvao i ispričao mu da se „raspametio” kad je video kako neustrašivo i neumorno Džoi obara telad i potapa ovce u sredstvo za dezinfekciju. Međutim, na tom pikniku, Petin pogled je već bio prazan od bola. U junu, pre Džoijevog odlaska u Montanu, ponovo ga je odvela na Bezimeno jezero da joj pomogne oko popravki na imanju. Kasnije su neki susedi, koji su ih jedini i videli, ispričali da su tokom jednog užasnog popodneva gledali majku i sina kako se međusobno rastržu, iznoseći na videlo sav prljav veš: Džoi je ismevao Petinu izveštačenost, na kraju je u lice nazvavši „glupom”, na šta je ona dreknula: „Ha-ha-ha! Glupa! Bravo, Džoi! Ne prestaješ da me iznenađuješ svojom zrelošću! Govoriš majci da je glupa, i to pred drugima! To je baš lepo čuti od jednog mladog čoveka, nema šta! Pravi si muškarac, odrastao, nezavisan i opasan!”

Krajem leta, Blejk je priveo kraju rad na velikom salonu i počeo da ga oprema u blejkovskom stilu: plejstejšen, stoni fudbal, pivsko bure s rashladnim uređajem, ogroman TV, luster od šarenog stakla sa znakom „Vikingsa” i fotelje na obaranje. Komšijama je ostavljeno da zamišljaju sarkastične komentare koje je za večernjom trpezom Peti sipala na račun ovakvog luksuza, Džoijeve optužbe da je glupa i da nije fer, te Volterove ljutite zahteve da se Džoi izvini majci, ali ono veče kad je Džoi prebegao u susednu kuću nije bilo ostavljeno njihovoj mašti, budući da

je Kerol Monahan, glasno i sa izvesnom dozom zloradosti, svim komšijama koje su bile dovoljno nelojalne Berglandovima da je saslušaju, ispričala šta se događalo.

„Džoi je bio tako smiren, tako smiren”, govorila je Kerol. „Kunem vam se, bio je ’ladan ko špricer. Otišla sam tamo s Koni da mu pružim podršku i da svima stavim do znanja da se u potpunosti slažem s takvim aranžmanom, jer, znate kakav je Volter, onako obziran, sekiraće se da meni to ne bude dodatno opterećenje. A Džoi je bio odgovoran kao i uvek. Samo je hteo da se svi složimo i da sve karte budu na stolu. Objasnio je kako su on i Koni razgovarali sa mnom i ja sam rekla Volteru, jer sam znala da će ga to brinuti, rekla sam mu da hrana nije problem. Blejk i ja smo sada porodica i rado ćemo hraniti još jedna usta, a Džoi ume i oko sudova, i da baci đubre, i uredan je. Sem toga, kazala sam Volteru, on i Peti su bili toliko velikodušni prema Koni, stalno je jela kod njih i sve ostalo. Htela sam to da im stavim do znanja, jer su stvarno bili široke ruke dok je moj život bio nesređen, i ja sam im uvek bila zahvalna zbog toga. A Džoi je bio tako odgovoran i stalozhen. Objasnio je da, pošto je Peti zabranila Koni i prag da im pređe, nema drugog izbora ako želi da provodi vreme s njom, a ja sam dodala kako potpuno podržavam tu vezu, kamo sreće da su svi mladi ljudi na ovom svetu odgovorni kao njih dvoje, svet bi bio mnogo normalnije mesto, i mnogo je bolje da oni budu u mojoj kući, bezbedni i odgovorni, nego da se kriju po budžacima i upadaju u nevolje. Tako sam zahvalna Džoiju, on će uvek biti dobrodošao u mojoj kući. To sam im i rekla. Znam ja da me Peti ne voli, uvek me je gledala s visine i prezrivo govorila o Koni. Znam ja to. Znam ja za šta je sve Peti sposobna. Zнала sam da će dobiti nekakav napad. I tako ti ona meni, lice joj se onako sve iskrivilo, ona će meni: ’Misliš da on *voli* tvoju ćerku? Misliš da je *zaljubljen* u nju?’, onim svojim piskutavim glasićem. Kao da je nemoguće da momak kao što je Džoi bude zaljubljen u Koni, jer ja nisam išla na koledž i šta ti ja znam, ili nemam tako veliku kuću i nisam iz Njujorka, ili možda zato što, za razliku od nje, moram da radim pošten posao punih četrdeset sati nedeljno. Peti me toliko nipodaštava, ne biste verovali. Ali mislila sam da bar s Volterom mogu da razgovaram. On je prava dušica. Lice mu je pocrvenelo kao cvekla, mislim, bilo ga je sramota, kad je rekao: ’Kerol, ti i Koni morate da izađete kako bismo mogli nasamo da razgovaramo sa Džojem.’ To je u redu, što se mene tiče. Nisam otišla tamo da pravim probleme, nisam ja takva osoba.

Ali onda se Džoi pobunio, neće. Ne traži on, kaže, dozvolu, samo ih obaveštava šta će uraditi i tu nema o čemu da se razgovara. E tad je Volter pukao. Jednostavno je pukao. Niz lice su mu tekle suze, toliko se potresao, i ja to razumem, Džoi im je mlađe dete i nije Volterova krivica što je Peti tako nedokazana i zla prema Koni da Džoi više ne može da podnese da živi s njima. Ali on ti sad počinje da urla iz sveg glasa, kao: 'IMASŠ ESNAEST GODINA I NE IDEŠ NIKUD DOK NE ZAVŠRIŠ ŠKOLU.' A Džoi se samo smeška, ma 'ladan ko špricer. Kaže da mu nije zakonom zabranjeno da ode, a sem toga, ne ide preko sveta, seli se u susednu kuću. Potpuno razumno. Eh, da sam ja sa šesnaest bila i stoti deo toliko pametna, gde bi mi kraj bio! Hoću da kažem, on je sjajan momak. Bilo mi je malo krivo zbog Voltera, jer je počeo da viče koješta o tome kako mu neće platiti studije, kako ga sledećeg leta neće pustiti u Montanu i kako samo traži da Džoi dolazi na večeru, da spava u svom krevetu i bude član porodice. A Džoi će na to: 'Ja sam i dalje član ove porodice.' I stvarno nikad nije rekao da nije. Za to vreme Volter je špartao po kuhinji, na trenutak sam pomislila da će ga udariti, ali nije, samo se totalno izgubio, urlao je: 'NAPOLJE, NAPOLJE, DOSTA MI JE SVEGA, MARŠ NAPOLJE', i onda, umesto nas, izađe on, čuje se gore u Džoijevoj sobi, otvara fioke ili šta god, Peti trči gore i počinju da viču jedno na drugo, a Koni i ja grlimo Džoija, jer je on jedina razumna osoba u toj porodici i mnogo nam ga je bilo žao. E tad sam bila potpuno sigurna da je za njega najbolje da se preseli kod nas. Onda ti je Volter strčao niz stepenice, a odozgo se čulo kako Peti urla kao manijak, načisto je pukla, i Volter ponovo počinje da se dere: 'VIDIŠ LI ŠTA RADIŠ MAJCI?' Jer uvek sve mora da se vrti oko Peti, uvek mora ona da ispadne žrtva. A Džoi samo stoji i vrti glavom, jer je to tako očigledno. Zašto bi želeo da živi na takvom mestu?"

Iako je među komšijama bilo onih koji su nesumnjivo uživali u tome što se Peti Džoijeva izvanrednost obila o glavu, ostaje činjenica da Kerol Monahan nikad nije bila omiljena među stanovnicima Ulice Barijer, da je Blejka retko ko prihvatao, da su Koni smatrali jezivom, te da u Džoija niko nije imao poverenja. Kad se vest o njegovoj pobuni proširila, među stanovnicima Remzi hila preovlašivali su sažaljenje prema Volteru, zabrinutost za Petino mentalno zdravlje i ogroman osećaj olakšanja i zahvalnosti što su njihova deca tako normalna – što sa zadovoljstvom prihvataju roditeljsku širokogrudost, nevino zahtevaju pomoć oko domaćih zadataka i prijava za koledž, poslušno se javljaju ako odu

nekud posle škole, što otvoreno govore o svojim svakodnevnim patnjama, a seksu, travi i alkoholu pristupaju na umirujuće predvidljiv način. Bol koja je zračila iz kuće Berglandovih bila je *sui generis*. Nesvestan – ili su se barem njegove komšije nadale da jeste – da je Kerol svima rastrubila kako je navodno „pukao”, Volter je pred nekima od njih nespretno izjavio da su on i Peti „otpušteni” s mesta roditelja i da se trude da to ne shvataju suviše lično. „Ponekad dođe kod nas da uči”, rekao je, „ali reklo bi se da mu trenutno više odgovara da noći kod Kerol. Videćemo koliko će to potrajati.”

„Kako je Peti to primila?”, pitao ga je Set Polsen.

„Ne baš najbolje.”

„Voleli bismo da vas ovih dana pozovemo na večeru.”

„To bi bilo sjajno”, rekao je Volter, „ali mislim da će Peti otići na neko vreme gore u maminu kuću. Znae da ju je sređivala.”

„Brinem se za nju”, kazao je Set, a glas mu je zadrhtao.

„I ja, malo. Mada, video sam je i kako igra košarku uprkos bolu. Na prvoj godini je smrskala koleno i pokušala da tako odigra još dve utakmice.”

„Ali zar nije imala, ovaj, neku operaciju koja joj je okončala karijeru?”

„Hteo sam samo da kažem koliko je izdržljiva, Sete. Kako ostaje u igri uprkos bolu.”

„Aha.”

Volter i Peti nikad nisu otišli na tu večeru kod Polsenovih. Peti je često napuštala Ulicu Barijer, tokom duge zime i narednog proleća krla se na Bezimenom jezeru, a čak i kad su joj kola bila parkirana ispred kuće – za Božić, kad se Džesika vratila s koledža i, prema tvrđenju njenih drugarica, „na mrtvo ime” posvađala sa Džojjem, posle čega je on proveo više od nedelju dana u svojoj nekadašnjoj sobi, priredivši svojoj opasnoj sestri Božić kakav je želela – Peti je eskivirala komšijska okupljanja na kojima su njene đakonije i predusretljivost nekada bili dobrodošli. Povremeno su je viđali kako dočekuje nekolicinu žena od četrdesetak godina koje su, sudeći po frizurama i nalepnicama na njihovim „subaru” automobilima, prema opšteprihvaćenom mišljenju, bile njene nekadašnje saigračice iz košarkaškog tima, a ponovo su se pojavila i govorkanja da pije, ali to je bilo samo nagađanje budući da, uprkos svojoj druželjubivosti, nikada nije stekla bliske prijateljke u Remzi hilu.

Džoi se još pre Nove Godine vratio kod Kerol i Blejka. Njihova kuća je svoju privlačnost najvećim delom dugovala krevetu koji je, po svoj prilici, delio s Koni. Među drugovima je bio poznat po bizarnom i gotovo militantnom protivljenju masturbaciji. Samo pominjanje te reči izmamilo bi mu prezriv osmeh; tvrdio je da ima ambiciju da provede život ne pribegavajući joj. Pronicljivije komšije, među njima i Polsenovi, sumnjale su na to da Džoi takođe uživa u statusu najpametnije osobe u kući. Postao je vladar velikog salona, stavljajući na raspolaganje njegove čari onima koje je udostojavao svojim prijateljstvom (i time od nenadgledanog bureta piva napravio jabuku razdora za porodičnim večerama širom susedstva). Njegovo ponašanje prema Kerol opasno se približavalo flertovanju, a Blejka je šarmirao time što je voleo iste stvari kao on, posebno Blejkov alat i Blejkov kamionet, za čijim volanom je naučio da vozi. Po iritantnom osmehu s kojim bi propratio oduševljavanje svojih školskih drugova Alom Gorom i senatorom Velstonom – kao da je liberalizam slabost u rangu sa samozadovoljavanjem – činilo se da je prihvatio po nešto i od Blejkovih političkih uverenja. Narednog leta je radio na gradilištu umesto da ponovo ode u Montanu.

I svi su imali osećaj, bio on opravdan ili ne, da je krivica nekako do Voltera, odnosno njegove preterane finoće. Umesto da uhvati Džoiija za uši, dovuče ga kući i primora ga da se ponaša kako dolikuje, umesto da čvrkne Peti kamenom po glavi i primora je da se ponaša kako dolikuje, utočište je potražio u radu svoje organizacije, gde je brzo postao izvršni direktor za celu državu Minesotu, puštajući da kuća zvrji prazna iz večeri u večje, da cvetne leje zarastu u korov, da živica ostane nepotkresana a prozori neoprani, da prljav gradski sneg prekrije iskrivljen znak „gor liberma” koji je još stajao poboden u prednjem dvorištu. Čak su i Polsenovi prestali da se zanimaju za Berglandove, sad kad se Meri kandidovala za gradsku skupštinu. Peti je čitavo naredno leto provela na Bezimenom jezeru, a ubrzo po njenom povratku – mesec dana nakon što je Džoi otišao na Univerzitet Virdžinija, pod finansijskim okolnostima koje su Remzi hilu ostale nepoznate, i dve nedelje nakon velike nacionalne tragedije – ispred viktorijanske kuće u koju su ona i Volter ugradili dobru polovinu života, osvanuo je znak „prodaje se”. Volter je već počeo da putuje u Vašington na novi posao. Iako će cene kuća uskoro dosegnuti neslućene visine, lokalno tržište nekretnina još uvek je bilo na niskom nivou nakon 11. septembra. Peti je rukovodila prodajom kuće,

po krajnje nezadovoljavajućoj ceni, jednom ozbiljnom paru crnih intelektualaca s trogodišnjim blizancima. U februaru je bračni par Bergland po poslednji put obišao svoj kraj, od vrata do vrata, opraštajući se sa učtivom formalnošću; Volter se kod svakog raspitivao za decu i prenosio najlepše želje, Peti je malo govorila, ali je ponovo izgledala neobično mladoliko, baš kao ona devojka koja je gurala kolica niz ulicu pre nego što je njihova četvrt uopšte postala četvrt.

„Pravo je čudo”, Set Polsen je kasnije rekao Meri, „što su njih dvoje i dalje zajedno.”

Meri je odmahнула glavom. „Mislim da još uvek nisu shvatili kako treba živeti.”

S A D R Ž A J

Dobre komšije

Greške su počinjene

Autobiografija Peti Bergland, napisala Peti Bergland	37
1. Predusretljiva	39
2. Najbolje drugarice	58
3. Slobodna tržišta podstiču konkurenciju	125

2004.

Odstranjivanje planinskog vrha	197
Zemlja žena	237
Gnev pravednika	294
Dosta više!	347
Izvor nevolja	383
Demon iz Vašingtona	444
Greške su počinjene (Epilog)	
Neka vrsta pisma Peti Bergland čitaocu	505
4. Šest godina	507
Jezero Kanterbridž	538

Džonatan Frenzen
SLOBODA

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura
Ana Jovanović

Korektura
Aleksandra Šašović

Dizajn korica
Dušan Arsenić

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-346-7

Tiraž
1500 primeraka

Beograd 2021.

Izdavač / Štampa / Plasman
DERETA doo
Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd
tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078

www.dereta.rs

Knjižara DERETA
Knez Mihailova 46, tel.: 011/ 26 27 934, 30 33 503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.111(73)-31

ФРЕНЗЕН, Џонатан, 1959–

Sloboda / Džonatan Frenzen ; prevod sa engleskog
Milica Kecojević. – 1. Deretino izd. – Beograd : Dereta, 2021
(Beograd : Dereta). – 558 str. ; 24 cm

Prevod dela: Freedom / Jonathan Franzen. – Tiraž 1.500.

ISBN 978-86-6457-346-7

COBISS.SR-ID 33423113